

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2023/01/burany-judit-a-tortenesz-hivatasa-napjainkban-13-03-08/>

Burány Judit

A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

Marc Bloch-ot a modern történetírás egyik legnagyobb hatású elméjeként tartják számon, Lucien Febvre-rel alapítója volt az ún. Annales-körnek.¹ Hogy „A történész mestersége” kritikai megközelítése miért kellemetlen feladat, arra Granasztói György ad találó választ: „A Bloch által fémjelzett történetírás talán legfőbb sikere az, hogy normává lett.”² És ezt illessük kritikával?!

A feszültséget azonban feloldja, hogy Bloch maga is tisztában volt azzal, hogy műve írásának pillanatában nyitott kérdés, hogy a jövőben merre fejlődnek tovább a humán tudományok, és milyen új módszereket vagy szemléletmódot kell majd magukévá tenni a történészeknek. Így mégsem követ el szentségtörést a fiatal kutató, ha kritikai esszé írására vetemedik „a mesterrel” szemben...

Gondolatok a bevezetés kapcsán

Bloch bevezető mondatai azonnal megszólítottak. Általános iskolai történelemtanárként érdekelte a diákjaimat, hogy miről szolt az előadásom egy közelmúltban tartott tudományos konferencián. Bemutattam nekik a legjelentősebb képi forrást a téma kapcsán, és vártam a tetszésnyilvánítást. Helyette az egyik ötödikesem kétkedve nekem szegezte a kérdést: „*De Judit néni, mit lehet erről annyit beszélni?!*”

Először meglepődtem, majd beláttam, a kérdés jogos, de nem csak az én kutatási területem, hanem az egész tantárgyam, sőt minden tantárgy (tudományterület) kapcsán.

Bloch fejtegetése arról, hogy miért van helye a történelemtudománynak a többi tudományterület között, bár jogos, mégsem a probléma igazi gyökere. Ha egy gyerek szemével nézzük, aki számára minden új, és nem súlyoz az ismeretek között, mindent a kályhától kell kezdeni, vagyis a gyermek által ismert világba belehelyezni az új ismerethalmazt, megértetve vele, mit ad hozzá az életéhez, mitől lesz több általa. És ahogy fejlődik az intellektusa, ezt a kérdést és választ újra és újra meg kell fogalmazni, csak már egyre magasabb és elvontabb szinten.

Ha így teszünk, elkerülhetetlen, hogy beleütközzünk a következő problémába: az adott tudományterület forintosítva mennyit ér a művelőjének, ismerőjének, az országnak, a világnak, megéri-e időt fordítani rá? Ez kulcskérdés, mikor rangsorolásra kerülnek a tudományterületek, és ezen a listán a történelem ma nincs túl előkelő helyen. Ezt a történészek is tudják, így anyagiak híján erkölcsi kapaszkodókat keresnek. Itt sokan elkövetik

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

azt a hibát, hogy „kivagyisági rangsort” állítanak fel önmaguk között valós vagy valósnak vélt elvek alapján, miszerint ki a hitelesebb, ki a komolyabb témakör képviselője stb. Ez több akadályt gördít a történelemtudósok útjába, mint az, hogy hol helyezkedik el a történelemtudomány a többi tudományághoz képest.

Hasznosnak látom tehát úgy feltenni a kérdést, hogy képes-e – és ha igen, akkor hogyan – értéket teremteni tudományterületünk annak ellenére, hogy nem tartozik az ún. versenyszférába? Mert ha képes, akkor van létjogosultsága, ha nem képes, akkor mehet a süllyesztőbe.

Bloch maga is leírja, hogy könyve megírásával tudatosan szól a jövő történészgenerációihoz, felvázolva számukra a szakma kihívásait, mellyel minden történésznek szembe kell néznie, ha erre a pályára lép – kutatási területtől függetlenül. Mankót, egyben programot kívánt kezünkbe adni: *„Ha a könyvem segítségükre lehet ebben, akkor úgy fogom érezni, hogy nem volt teljesen haszontalan. Megvallom, részben program is.”*³ Ezzel párhuzamosan a laikus érdeklődőknek is szánja a könyvét azt remélve, hogy így a szakma külső megítélése is fejlődik, árnyaltabbá válik. Számomra ez azt üzeni, hogy Bloch maga is lényegesnek tartja az értékteremtést, „kifelé és befelé” egyaránt.

Személy szerint mindig támogattam és kezdeményeztem, hogy egy bizonyos tudáskincessel a hátunk mögött lépjünk ki a szakmából, sőt, ha úgy vesszük, a szubkultúrából, mutassuk meg magunkat „az embereknek”. Ennek több oka van:

1. Ha valaki túlságosan beleássa magát egy tudományterületbe, egyfajta tudás elsajátításába, gyakorlásába, és már kizárólag csak szakmabeliekkel érintkezik, egy idő után képtelen lesz reálisan megítélni saját fejlődését, saját értékeit, mivel kialakul egy szakmán belüli viszonyítási rendszer. Ez mindenképpen torz látásmódot eredményez, mivel a szakmai megfelelés vágya vagy egyenesen nyomása tükrében a művelő vagy nagyon rátartív és felsőbbrendűvé, vagy ellenkezőleg, önmagában örökké kételkedővé, a *„még mindig nem tudok eleget”* érzés hordozójává válhat. Saját tudásunk értékét bizonyos szempontból könnyebb egy kívülálló szemében meglátni.
2. Ha valaki túlságosan elszigetelődik, és a folyamatos fejlődésre koncentrál egy szűk mezsgyén belül – mely ugyan kívánatos és természetes, mégis –, ki van téve a megcsömörlés és kiegész veszélyének. Sosem szabad elfelejteni, miért kezdtünk bele a tudás megismerésébe, megszerzésébe, és hogy az első sikerek mekkora boldogsággal töltötték el. És ezt felidézni gyakran csak egy kívülálló, ám a tudományterületünk irányába éppen akkor fellelkesülő személyen keresztül sikerül.
3. Sosem szabad szem elől téveszteni a Bloch által is megfogalmazott szolgálat és alázat szerepét! Egy tudás, egy tudomány akkor marad fenn, akkor fejlődik, tehát akkor él, ha a vérfrissítés folyamatos. Valami miatt minket is beszippantott egykor, és többnyire fel tudunk idézni egy kulcsfigurát a folyamat kapcsán. Lehet, hogy más szerep nem is jutott az illetőnek, csupán ő volt az első ajtó, hogy belépünk egy csodás világba. De ez elég nyomós érv ahhoz, hogy idővel mi is vállaljuk ezt a szerepet valaki más életében, ha nem is emberbaráti szeretetből, de a hivatásunk iránti alázatból, hogy azt életben tartsuk. Ehhez viszont elengedhetetlen emberivé és kézzel foghatóvá tenni tudományunkat.

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

4. Végül, de nem utolsó sorban, hogy innen feltöltődve visszatérhessünk az elzárt, kutatással, gyakorlással és szakmai diskurzusokkal teli világunkba, tovább haladva az úton.

Ennek természetesen megvan a „gyöngyöt dobni a disznók elé” buktatója, mert nem könnyű eltalálni az arányt, hogy mennyit adjunk magunkból és a tudásunkból, mi az az idő és energia, ami feltölt, ha kitekintünk zárt világunkból, hasznos nekünk és az általunk képviselt eszmének, és mikor jön el a pillanat, amikor csak elpocsékoljuk magunkat és az értékes időt, melyet a hivatásunkra is fordíthatnánk.

Egy tudós legyen nagyvonalú és jó szándékú, de ne ostoba! Az 1994-es, Interjú a vámpírral című Anne Rice-filmadaptációban hangzik el Armand (Antonio Banderas) szájából: „*Te mutattál rá, milyen gyarlók. Csupa kárhozott, egy dekadens kor rabjai. És nem tanulták meg a legfontosabb leckét: a vámpír legyen hatalmas, gyönyörű, és sose bánkódjon!*” A regény, egyben a film vámpírkaraktere jelképezi azt az emberideált, ha úgy tetszik, „kutatóideált”, aki azért képes úrrá lenni az emberi lét két legnyomasztóbb kérdésén – a romlandóságon és halandóságon –, mert szelleme és lelke elég erős e tényezőkkel szembenézni. Képes ennek ellenére fejlődni, alkotni, mindig a legjobbra törekedni, felvállalni saját gyengeségeit, ismerni és használni saját erősségeit, másokkal ezért nagyvonalúnak lenni, ám önmagát nem lebecsülni. Igazán nagy tudóssá csak így válhat bárki. Ez a gondolatmenet visszaköszön a keleti harcművészeti filozófia tanításaiban is. Ezt a párhuzamot maga, Bloch is sejthette: „*Nem csak ahhoz van jogunk, hogy – a történelem esetében is – elvárjuk másoktól azt a nagyvonalúságot, amely minden kezdetnek kijár. A még kialakulatlan dolog, ha örökösen arra törekszik, hogy meghaladja magát, minden akár kicsit is lelkes szellem számára olyan vonzerővel bír, amely felér a legtokéletesebb siker vonzásával.*”⁴

Feljebb is utaltam rá, hogy ezt az elvet ma már nem lehet a történelemtudomány sajátjaként kezelni. Ennek oka, hogy a „lifelong learning” világát éljük, tehát ma már nem lehetőség meghaladni magunkat, hanem alapvető és folyamatos elvárás minden téren. Gondoljunk csak a műszaki területekre, ahol néhány évente avulnak el a technológiai fejlesztések.

Ehhez képest kifejezetten szerencsés helyzetben van a történelemtudomány, mert itt sokkal több időnk van körbejárni a kérdéseket, és akkora tétje sincs, ha nem adjuk meg elsőre a tökéletes választ. Viszont éppen ez lesz a gyökere egy olyan problémának, mely valóban inkább lesz a sajátja a humán területeknek, sőt, a történelemtudomány egyenesen célpontja: a „public history” jelensége. Bár sosem fog gazdasági értelemben akkora kárt okozni a kóklér, de jó beszédű történész, mint egy építőmérnök. Etikailag és jogilag is nagyobb felelősség terheli a műhibát elkövető orvost, mint a népszerű dilettáns bölcsészt, ez mégis nagyon káros jelenség. Miért?

Erre választ adni pontosan a történettudomány egyik aktuális kihívása. Először is definiálni kell a történelemferdítés fogalmát, mivel a „valós” történelem egy jelentős része is csak a leglogikusabbnak és legvalószínűbbnek tűnő FELTÉTELEZÉS. Itt lesz kulcsfontosságú a szakmai fogások ismerete és használata, bármilyen témával is foglalkozzunk a történelmen belül. Olyan áron is, ha ezzel laikus érdeklődőket veszünk el.

Másodszor, szembe kell nézni azzal, hogy a kutatási folyamat a digitalizációnak köszönhetően átalakult Bloch ideje óta. Az online felületeken sokkal több információ és

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

forrás érhető el, mint akár 20 évvel ezelőtt, nem csak mennyiségben, de térben is. Ez pedig egyszerre lelkesítő és nyomasztó, mert kutatóként nem annak a réme fenyeget, hogy nem találunk majd elegendő forrást, hanem az, hogy belefulladásunk a választási lehetőségekbe, s közben mégsem a megfelelő és hasznos forrásokat fogjuk kiválasztani. Sosem lesz elegendő idő az összetest végigbongészni...

A tematikus adatbázisok részben megoldást nyújthatnak erre a problémára, de egészében nem. Ráadásul számos anyag még nem került digitalizálásra, vagy egyáltalán nem digitalizálható, melyekről nagy hiba lenne elfelejteni.

Ilyen háttérből kiindulva kell megtalálni napjainkban az értékteremtés módját, mellyel kapcsolatban további támpontokat ad az első fejezet (*Történelem, ember és idő*).

Gondolatok az első fejezet kapcsán

Az első fejezet első alfejezete (*A történész választása*) arra mutat rá, hogy a „történelem” kifejezés jelentése folyamatosan változott, mióta 2000 évvel ezelőtt az ókori Hellaszban először vetették papírra. Ezért Bloch azt tanácsolja a történétíróknak, hogy ajánlatos ezt a hozzáállást minden általuk használt kulcsszóra kiterjeszteni, ugyanis nem feltétlenül egyértelmű az másoknak, amiről ezt feltételezzük.

Erre a problémára mások is rávilágítottak, Humboldt például így fogalmaz: *„E tekintetben még a nyelv is külön problémát jelent, mert a csordultig telt lélekből buzogván elő, gyakran nélkülözi az olyan kifejezéseket, amelyek minden mellékjelentéstől mentesek.”*⁵

A második alfejezetben (*Történelem és ember*) Bloch egy már a bevezetőben is érintett gondolatra hívja fel a figyelmet, miszerint téves az a feltételezés, hogy történelem kizárólag a múlt eseményeivel foglalkozna, hanem azok jelenbe való kifutását is tárgyalja. Természetesen foglalkozik egyfajta időbeli folyamattal, ám csak azok az események képezhetik a történelem részét, melynek résztvevői emberek.

Ez a kérdés az elsőhöz hasonlóan szintén népszerű azok a körében, akik a történétíró feladatáról elmélkednek. Ismét Humboldtot idézve, ő azon a nézeten van, hogy a történész feladata a már megtörtént dolgok ábrázolása, ám azt is hozzáteszi, hogy a megtörtént dolgoknak csak egy része látható egyértelmű módon, a többi a történétírónak egyfajta érzékkel ki kell egészíteni, ki kell következtetni. Ám ez nem jelenti a történetek kicifrázását, törekedni kell a puszta, spekulációtól mentes igazság felvázolására. Tehát a történétírói képzelet más, mint a civil emberek fantáziálása. Ez inkább egy szakmailag megalapozott adottság, melyet sok tanulás előz meg. Itt már kezd kirajzolódni, miért káros morálisan a szakmai dilettantizmus, bár még nem egyértelmű, hogy miért nem csak a szakmát érinti ez az erkölcsi kár.

Első olvasatra Bloch és Humboldt megközelítése nem teljesen cseng egybe, bár nem is feszül egymásnak ellentmondásosan. Ami számomra mégis inkább hasonlóná teszi nézeteiket, az az élettapasztalat, mint kulcsszó, mely nélkül véleményem szerint nem csak azt nem lehet meglátni és megérteni egy tudósnak, hogy a múlt hogyan predesztinálja a jelent vagy a jövőt, de a rejtett összefüggések meglátásának adottságához is

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

elengedhetetlen. Sok tudós elköveti azt a hibát, hogy az életet csupán tanulmányozza, de nem éli. Nem hiszem, hogy a két említett történészi képességből bármelyik kialakulhat egy kizárólag könyvtárban töltött élet során. Éppen ezért olyan hatásos írói eszköz, hogy Gabriel García Márquez Nobel-díjas író regényének, a *Száz év magánynak* egyik szereplője, Aureliano Babilonia rendelkezik ezzel a képességgel. Ám, az író is kiemeli, hogy ez milyen ritka és csodálatos jellemvonás, többek között ez teszi misztikussá a regény befejezését, egyben a szereplő karakterét.

A harmadik alfejezetben (*A történelmi idő*) Bloch újra hangsúlyozza az időt, amely a történelemtudomány számára nem pusztán egy mérce, hanem annak szerves része. Ennek kapcsán ismét az említett *Száz év magánnyal* látom a párhuzamot, hiszen a Nobel-díjat többek között Márquez mágikus realizmusnak nevezett időkezelési technikája hozta meg. Az író képes úgy bemutatni 100 év történetét, mintha minden fontos esemény egy időben történne, és minden családtag, akik valójában több generációt tesznek ki, egyszerre élne. Így elevenedik meg, hogyan hatnak felmenőink tettei és döntései a mi életünkre. Tulajdonképpen Bloch is egy ilyen típusú időszemlélet elsajátítását javasolja a történészeknek – leszámítva a márquezi világ riasztó fatalizmusát –, amennyiben tényleg meg akarják érteni a történelmet. Ez különösen izgalmas kérdés napjainkban, mikor már közhelyszerűen mondjuk, hogy felgyorsult a világ, és mintha semmire se jutna elég időnk... Úgy gondolom, a felgyorsult világban segít megtartani a kormányt, ha nem akarjuk „legyorsulni” ezeket a változásokat – arra úgysem lennénk képesek –, hanem az alapvető elvek és sémák felismerésével megláthatjuk a gyorsan örvénylő káoszban a fő csapásirányokat. És ez nem csak a történészeknek, de mindenki számára hasznos, tehát értékteremtő hivatása lehet a történettudománynak, hiszen segít megküzdeni a stressz-szel, segít visszanyerni az érzést, hogy van beleszólásunk az életünk alakulásába. Világossá válik tehát, hogy a szakma miképp felel az emberek, a társadalom morális veszteségeiért, amennyiben nem kellő körültekintéssel műveli hivatását. Sőt, a morálon kívül már az életminőség kérdése is előtérbe kerül.

A negyedik alfejezetben (*Az eredet bálványa*) Bloch megemlíti, hogy a történészeknek szinte vesszőparipája, hogy mindennek az eredetét akarják felkutatni, azaz a kezdetet, a kezdőpontot. Kérdés, hogy ez mennyire reális elképzelés, valóban helyes séma-e? Felveti azt a problémát is, hogy a kezdet fogalma sem jelenti mindig mindenki számára ugyanazt: lehet kezdet, mint kezdőpillanat vagy kiváltó ok. Ebben a történészek rendszerint a magyarázatot is látják. Bloch említi azokat a szellemi irányzatokat is, melyek ebbe az irányba terelték a német történelmi iskola nagy képviselőit, mint például a romantika vagy a vallásfilozófia, megjegyezve, hogy a természettudományok épp fordítva, mindig a kezdettől távolodnak el. Nehezményezi azt is, hogy bármilyen tudományterületről is legyen szó, képviselői rendszeresen összekeverik a leszármazást (eredetet) a magyarázattal.

Ez a gondolkör más írónál szintén megjelenik, akik a történészek, illetve a történelemtudomány feladatairól értekeznek. Tolsztoj például a *Háború és békében* kifejti, hogy a régebbi időkben a történetírók kevéssé keresték az ok-okozati összefüggéseket az emberek cselekvéseiben, mivel egyrészt az emberek mindennapi gondolkodásában – műveltségtől függetlenül – kikerülhetetlen volt Isten letézésének és az emberi életbe való beavatkozásának ténye.⁶ Másrészt, különösebben nem is kívántak elmélyedni egy

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

árnyaltabb jellemrajzban, mivel csupán egyetlen figyelmet felkeltő cselekedeten keresztül jellemezték nép- vagy embercsoportokat.

Tolsztoj arra is rávilágít, hogy hiába az elméleti elfogadás a változás kapcsán, a gyakorlatban a történétírók mégsem változtatták meg hozzáállásukat a történelem folyamatait vizsgálva, mert még most sem a hatalom, az irányító szándék mögött húzódó okokat boncolgatják, hanem a hatalom megnyilvánulásairól írnak. Tehát, még mindig nem változott az alaptézis, hogy valaki – csak most már nem Isten –, akinek hatalma van, vezeti az embereket, s ezek az emberek, népek, országok egy konkrét cél felé haladnak. Összegezve, azért nem fejlődött a történétírás színvonala annak ellenére, hogy már nem Istent tartják a tudósok minden mozgatórugójának, mert ugyanazon rosszul feltett kérdések mentén keresik a válaszokat az eseményekre.

Hogy ez mennyire van így napjainkban, nem érzem kompetensnek magam megválaszolni.⁷ Viszont erre a problémára egy lehetséges ellenszert látok az „Alltagsgeschichte” irányzatban.⁸ A történettudomány ezen síkja vezethet el a múltból logikusan kikövetkeztethető jelenbe, és itt említeném meg újra a történelem értékteremtő küldetését, a mentális egészség elősegítését és védelmét. Erre tanárként nyílt rá a szemem, egész pontosan a Covid-19 járvánnyal kapcsolatosan. Az online oktatási időszak alatt összeállítottam egy tananyagot a történelem híres világjárványairól, és sok pozitív visszajelzést kaptam a diákjaimtól, hogy ez az ismeretanyag hozzájárult ahhoz, hogy már ne tekintsenek a járványra egyedi esetként, és a múltból vett példákon keresztül átlássák, mit lehet tenni ilyen helyzetben, illetve mit nem szerencsés tenni. A csökkenő szülői és nagyszülői jelenlét mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a történelem mint tanítómester, mely felkészítheti a fiatalokat az addig ismeretlen élethelyzetekre, és segítséget nyújthat a sikeres megküzdési stratégiák kialakításában. Úgy vélem, ennek következtében a történészek és történelemtanárok szerepe megnő a lelki állóképesség és reziliencia képesség⁹ fejlesztésében. Tehát a történész tevékenysége napjainkban érinti a társadalmi morál kérdését ugyanúgy, mint a tudomány születésének hajnalán, azonban új feladatkörébe, felelősségébe tartozik a társadalom mentális egészségének kérdésköre is. Sőt, bizonyos fokig át kell vennie a család szerepét is, és tanítani a fiatalokat, gyermekeket arra, amit közvetlen környezete idő vagy képesség híján nem tanít meg számukra. Ma már nem csak azt jelenti a „gyökér”, hogy őseink honnan vándoroltak be a Kárpát-medencébe, vagy ki írta a Himnuszt, hanem ott kezdődik, hogy az emberek jelentős része azt sem tudja, hogyan kéne viselkednie egy mindennapi rutintól kicsit is eltérő élethelyzetben, és nem tudja, kicsoda ő, mit és miért csinál.

Az ötödik alfejezet (*Múlt és „jelen”*) a „jelen” kifejezés meghatározására épül. Rámutat, hogy a jelen valójában tágabban értelmezendő, és a közelmúltat is jelenti. Ez esetben felmerül a kérdés, hogy meddig tart?

Gyakorlatiasan megközelítve a kérdést, ha 30 vagy 50 évre titkosítják a kormányok, vállalatok, szervezetek vagy politikai csoportok iratanyagát, amihez a nyilvánosság, sőt a kutatók sem férhetnek hozzá, a titkosítás feloldásáig tart a jelen. Ez etikai kérdéseket is felvet: érdemes-e bizonyos idő elteltével nélkül – amikor már objektívebben leírhatunk egy-egy eseményt – valamiről beszélni? Tisztességes dolog-e a jelenlegi történelemtankönyvekben említést tenni a 10 évvel ezelőtt meghozott kormánydöntésekről?

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

Bloch ezzel szemben azt mondja, az számít jelennek, mely időszak mindennapi szokásai olyanok, mint a mieink. Ha ezt elfogadjuk, mit kezdhetünk a gyorsuló technikai fejlődéssel? Az lesz-e a mérvadó, hogy például 1960-ban már ugyanúgy létezett a fényképezés, mint manapság, így az 1960-as évek a jelenhez tartoznak? Vagy – mivel azóta számos változáson ment át a fényképezés technikája –, mondjuk, már az ötödik történelmi korszakot éljük 1960 óta, és a jelen csak az elmúlt 5-10 évet öleli fel, mióta iPhone-nal fényképezünk?

A következő probléma, hogy vajon mennyire kell visszamenni a múltban ahhoz, hogy megérthessük a jelen folyamatait? És itt ismét emlékezni kell a gyorsuló világra.

Bloch igen érdekes gondolatokat is felvet saját kora kapcsán, melyek napjainkra már letűnően vannak, de azért még tetten érhetőek. A vidéki életmód, elsősorban a paraszti életvitel jellemzője, hogy míg a szülők egész nap munkával vannak elfoglalva, addig a nagyszülők nevelik a gyermekeket. Emiatt az idősebbektől ugyannyit tanulnak a gyerekek, mint a középkorúaktól, tehát értékrendjük, tudáskincsük más lesz, mint egy városban felnövekvő kortársuké, aki talán óvodában töltötte idejét, míg a szülők dolgozni voltak, esetleg az anyuka megtehetette, hogy maga marad otthon a gyermekekkel.

Nem szabad kihagyni ebből az eszmefuttatásból azt sem, hogy maga az ember sem állandó tényező a történelem változásaiban, mivel fizikailag, idegrendszerileg, szokásaiban és morálisan, de még műveltségében is változott az évszázadok során.

Kérdés, hogy a múlt akkor cél vagy eszköz? Vagyis abban kap szerepet, hogy jobban megérthessük a jelent? Vagy önmagában is méltó a kutakodásra? Ráadásul a helyzet bonyolódik, mivel a kérdés fordítva is feltehető. Azért nézzünk szét a mában, hogy jobban megérthessük a múltat? Vagy a jelen önmagában is méltó a kutatásra, egyáltalán önmagában is megérthető?

Utolsó gondolatként megemlíti Bloch, hogy az egyes korszakokra specializált történészek valóban tisztán látják-e a vizsgált területüket, vagy kizárólag az egész történelem tanulmányozása hozza-e meg a sikert a kutatónak? Ugyanakkor ő maga is elismeri, hogy egy emberi élet önmagában nagyon kevés minden átlátására és megértésére... És azóta ez a helyzet csak romlott.

Összegzés

Annak ellenére, hogy a könyv születése óta egyes körülmények megváltoztak, aktuálisak és frissek a szerző eszmefuttatásai. Ennek oka abban keresendő, ami már a bevezetőben is elhangzott, mert Bloch már akkor felkészült arra, mikor leírta gondolatait, és azokat könyvébe, mintegy időkapszulába zárta, hogy változni fognak az eljövendő korszakok, és nekünk állni kell a sarat: *„Nem tudjuk még eléggé, milyen formát öltenek majd egyszer a humán tudományok. Azt viszont tudjuk, hogy nincs arra szükség – bár, magától értetődően, továbbra is engedelmeskedniük kell az értelem alapvető szabályainak –, hogy saját létezésük fejében eredetiségüket megtagadják, vagy szégyenkezzenek miatta.”*¹⁰ Itt emlékeztetem az Olvasót az *Interjú a vámpírral* idézetre.

Burány Judit: A történész hivatása napjainkban

Gondolatok Marc Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások című művének első fejezete kapcsán

Elmondhatatlanul fárasztó folyamatosan mentegedőzni. Ne pocsékoljuk erre az értékes időt és energiát. Erre nincs is szükség, ha tiszta a lelkiismeretünk, vagyis ha megteszünk minden tőlünk telhetőt a fejlődés érdekében, merünk kérdéseket feltenni, újrafogalmazni, és gondoskodunk a tudományágunk értékteremtő tevékenységéről, bármilyenek is legyenek a körülmények.

IRODALOM

- BLOCH, Marc (1996): *A történész mestersége. Történetelméleti írások*. Osiris Kiadó, Budapest.
- GRANASZTÓI György (1997): A történész történetisége. *BUKSZ*, 9. évf. 3. sz. 278-285. Digitális változat: <https://epa.oszk.hu/00000/00015/00007/grana.htm> (Letöltés: 2022. jún. 12.)
- MÁRQUEZ, Gabriel García (2012): *Száz év magány*. Magvető Kiadó, Budapest.
- TELEGGI Zsigmond – ARA-KOVÁCS Attila (szerk.) (1985): *Wilhelm von Humboldt válogatott írásai*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- TOLSZTOJ, Lev (1907): *Háború és béke*. Digitális változat: <https://mek.oszk.hu/10800/10873/html/> (Letöltés: 2022. jún. 10.)

EGYÉB FORRÁS

- *Interjú a vámpírral* (1994). Amerikai film, rendező: Neil Jordan, író-forgatókönyvíró: Anne Rice.

JEGYZETEK

- ¹ Marc Bloch (1886–1944) magyarul megjelent fontosabb munkái: *A történelem védelmében. Válogatott művek*. Vál., bev., jegyz. KOSÁRY Domokos. Ford. KOSÁRY Domokos, MAKKAI László, PATAKI Pál. Gondolat, Budapest, 1974. (Társadalomtudományi könyvtár); *A feudális társadalom*. Ford. SUJTÓ László. Osiris, Budapest, 2002. (Osiris tankönyvek); *Gyógyító királyok. A királyi hatalom természetfeletti ereje Franciaországban és Angliában*. Előszó: LE GOFF, Jacques, ford. HAAS Lídia. Osiris, Budapest, 2005.
- ² GRANASZTÓI György (1997): A történész történetisége. *BUKSZ*, 9. évf. 3. sz. 278-285. Digitális változat: <https://epa.oszk.hu/00000/00015/00007/grana.htm> (Letöltés: 2022. jún. 12.)
- ³ BLOCH, Marc (1996): *A történész mestersége. Történetelméleti írások*. Ford. BABARCZY Eszter, KOSÁRY Domokos, PATAKI Pál. Utószó: BENDA Gyula. Osiris, Budapest, 1996. 20. (Osiris könyvtár. Történelem)
- ⁴ BLOCH (1996) 20.
- ⁵ TELEGGI Zsigmond – ARA-KOVÁCS Attila (szerk.) (1985): *Wilhelm von Humboldt válogatott írásai*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 117.
- ⁶ TOLSZTOJ, Lev (1907): *Háború és béke*. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., Budapest, 532-538. Digitális változat: <https://mek.oszk.hu/10800/10873/html/> (Letöltés: 2022. jún. 10.)
- ⁷ Azt sem taglalnám, napjainkban Isten léte vagy nem léte hogyan befolyásolhatja a mindennapokat.
- ⁸ Szó szerinti fordítása: hétköznapi történet, tágabban: életmódtörténet.
- ⁹ Azt a képességet jelöli, hogy az ember gyorsan vissza tudja nyerni eredeti, jó állapotát testi-lelki szenvedés, illetve nehéz élethelyzetek átélése után, tehát a személyiségünk rugalmas alkalmazkodóképessége.
- ¹⁰ BLOCH (1996) 20.